

Η Ποίηση δεν είναι για Παρηγοριά

Κείμενο εισήγησης στο Unity Festival της Λαϊκής Ενότητας, Σάββατο 23.06.2018, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο

Θεόδωρος Μαριόλης
Καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο, και πρόεδρος του Ινστιτούτου Κοινωνικών Ερευνών Δημήτρης Μπάτσης

Συντρόφισσες και Σύντροφοι,

Θέλω να μιλήσω για τέσσερα πράγματα, τα οποία αποτελούν, όμως, «κρίκους» μίας και της αυτής «αλυσίδας». Το όλο ζήτημα δεν είναι απλό, οπότε θα είμαι όσο πιο συνοπτικός γίνεται.

Τα πράγματα για τα οποία θα μιλήσω, κατά σειρά, είναι:

- Η λεγομένη Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση.
- Τα βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας.
- Η απαιτούμενη «Νέα Οικονομική Πολιτική».
- Οι παρηγορητικοί λόγοι, οι οποίοι ακούγονται από «τα Αριστερά, τα Δεξιά και το Κέντρο».

1. Περί «Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης»

Η πατρίδα μας συμμετέχει στην «Ευρωπαϊκή Οικονομική και Νομισματική Ένωση», η οποία χαρακτηρίζεται, κατά βάση, από:

- (i). Την «απελευθέρωση» του διεθνικού εμπορίου, της κίνησης των χρηματικών κεφαλαίων και του εργατικού δυναμικού, μεταξύ των εταίρων.
- (ii). Την ύπαρξη ενιαίου νομίσματος, δηλαδή του ευρώ, και, άρα, την άσκηση νομισματικής πολιτικής από ένα υπερεθνικό όργανο, δηλαδή την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.
- (iii). Την επιβολή ασφυκτικών περιορισμών κατά την άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής.

Για ποιο σκοπό έγιναν και γίνονται όλα αυτά; Αλλά και ποιος είναι ο σκοπός της συμμετοχής της πατρίδας μας; Κανείς πια δεν γνωρίζει, εκτός από τους «σκηνοθέτες». Όμως, και εκείνοι δεν τολμούν, πια, να μιλήσουν ανοιχτά. Αλλά δεν θα πρέπει ποτέ να ξεχνάτε πόσο λαλίστατοι ήταν πριν από 20-25 χρόνια.

Ποιο θα είναι το επόμενο βήμα, εάν τα πράγματα εξελιχθούν «ομαλά» – δηλαδή, «ομαλά» κατά τους λεγομένους «Ευρωπαϊστές»; Αυτό το γνωρίζουν όλοι:

Είναι η συμμετοχή στην «Πολιτική Ένωση», όπου θα ασκείται μία ενιαία, για όλες τις χώρες, πολιτική. Πώς, όμως, θα γίνεται αυτή η άσκηση; Πώς θα συγκροτείται και θα λειτουργεί το αρμόδιο υπερεθνικό όργανο; Και πάλι, κανείς δεν γνωρίζει, ενώ οι «σκηνοθέτες» δεν δημοσιοποιούν τους λογαριασμούς που – οπωσδήποτε – έχουν κάνει.

Αν και αγνοήθηκε πεισματικά, η Κριτική Πολιτική Οικονομία είχε αποδείξει εγκαίρως, και τα γεγονότα έδειξαν, στη συνέχεια, ότι η λεγόμενη «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση» είναι, στην πραγματικότητα, μία διαδικασία κλιμακούμενης πόλωσης μεταξύ χωρών, περιφερειών και κοινωνικών τάξεων, μία διαδικασία επίτασης της ανισόμετρης οικονομικής και, άρα, πολιτικής ανάπτυξης. Με άλλα λόγια, «οι πλούσιοι γίνονται πλουσιότεροι, οι φτωχοί γίνονται φτωχότεροι», οι παραγωγικότερα υστερούσες εθνικές οικονομίες υποβαθμίζονται και μετατρέπονται, έτσι, σε οικονομικά, πολιτικά και εδαφικά προσαρτήματα των προηγμένων εθνικών οικονομιών και των διεθνικών ιμπεριαλιστικών μηχανισμών. Όπως τόνιζε ήδη πριν από 70 χρόνια ο Δημήτρης Μπάτσης, έρχεται κατανάγκη μία στιγμή όπου οι ζωτικές υποθέσεις των λαών μετατρέπονται σε δανειακές επιχειρήσεις, σε δοσοληψίες, οι οποίες δεν οδηγούν, τελικά, παρά στην οικονομική και εθνική υποτέλεια. Μία στιγμή, κατά την οποία ανακύπτει ένα και μοναδικό, κομβικό δίλημμα: Σχεδιασμένη Καθυπόταξη ή Σχεδιασμένη Ανάπτυξη; Τις εξελίξεις στο λεγόμενο «Μακεδονικό» τις είδαμε, ενώ θα παραβιάζαμε ανοικτές θύρες εάν λέγαμε ότι έπονται άλλες.

Μπορεί οι λαοί να μην κατανοούν τις αποδείξεις της Κριτικής Πολιτικής Οικονομίας, αλλά όταν τους δόθηκε η ευκαιρία εξέφρασαν ό,τι οι ίδιοι καταλάβαιναν και διαισθάνονταν. Στην πιο πρόσφατη περίοδο είχαμε τα 3,5 εκατομμύρια ελληνικά «Όχι» και, μετά, τα 17,5 εκατομμύρια των βρετανικών ψήφων αποκήρυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Λίγο πριν από αυτά, είχαμε τα γεγονότα της Κύπρου, όπου αποδείχθηκε ότι οι διακηρύξεις της Ευρωζώνης (εν προκειμένω, περί ελεύθερης κίνησης των χρηματικών κεφαλαίων) πετάγονται στον κάλαθο των αχρήστων, μπροστά στον κίνδυνο ξηλώματος της ίδιας της Ευρωζώνης. Μετά από αυτά, δηλαδή πριν από 30 μέρες, είχαμε τα γεγονότα στην Ιταλία, όπου αποδείχθηκε ότι, μπροστά στον κίνδυνο ξηλώματος της Ευρωζώνης, οι λεγόμενες Αρχές του λεγομένου Ευρωπαϊκού Πολιτικού Πολιτισμού πετάγονται στον κάλαθο των αχρήστων.

Αλλά δεν είναι μόνο αυτά. Εάν λάβουμε υπόψη το σύνολο των περιπτώσεων, κατά τις οποίες εκφράστηκε η Λαϊκή Βούληση, μέσω δημοψηφισμάτων, τότε διαπιστώνουμε ότι, στα 5/7 των περιπτώσεων, αυτή η βούληση αγνοήθηκε: Στη Δανία, το έτος 2000, το «Όχι» στο ευρώ έγινε δεκτό, στην Ιρλανδία, το 2001, το «Όχι» στη «Συνθήκη της Νίκαιας» παραπέμφθηκε σε νέο δημοψήφισμα, στη Σουηδία, το 2003, το «Όχι» στο ευρώ έγινε δεκτό, στη Γαλλία το, 2005, το «Όχι» στο «Ευρωσύνταγμα» αγνοήθηκε, στην Ολλανδία, το 2005, το «Όχι» στο «Ευρωσύνταγμα» αγνοήθηκε, και, τέλος, στην Ιρλανδία, το 2008, το «Όχι» στη «Συνθήκη της Λισαβόνας» παραπέμφθηκε σε νέο δημοψήφισμα.

Άρα, η λεγόμενη «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση» δεν είναι μόνο μία διαδικασία επίταξης της ανισόμετρης οικονομικής-πολιτικής ανάπτυξης αλλά και ένα εργαστήριο, όπου σκηνοθετείται η «πραγματικότητα». Είναι ένα *Reality Studio*, περιβεβλημένο με τα άμφια ενός ιερού τελεστηρίου, του τελεστηρίου-*TINA*, το οποίο ψέλνει ένα και μοναδικό τροπάριο: «Είναι μονόδρομος. Δεν υπάρχει εναλλακτική».

Πώς μπορεί να αλλάξει αυτή η κατάσταση; Ένας Άραβας ηγέτης έλεγε στο λαό του: «Δεν χρειάζεται να ανακαλύψουμε τον ηλεκτρισμό, διότι τον έχουν ανακαλύψει άλλοι, πολύ πριν από εμάς. Εκείνο, όμως, που όλοι πρέπει να μάθουμε, είναι να τον χρησιμοποιούμε.». Πριν από λίγες μέρες, το Τμήμα Ιστορίας του Ινστιτούτου Κοινωνικών Ερευνών Δημήτρης Μπάτσης ανακάλυψε, σε μία βιβλιοθήκη, το μοναδικό, ίσως, σωζόμενο αντίτυπο μίας ποιητικής συλλογής του Ηλία Π. Ταγαρούλια, η οποία δημοσιεύτηκε το 1934. Τίτλοφονείται: «Ενιαίο Μέτωπο», και φέρει την αφιέρωση: «Στην Κομμουνιστική Οργάνωση Λακωνίας. Μελίσσια, Αναρρωτήριο Φθισικών». Ο Ηλίας Ταγαρούλιας ήταν μία μοναδική μορφή για τη Μάνη: Διαφώτισε και οργάνωσε μία γενιά νεολαίων κομμουνιστών, οι οποίοι έγραψαν, στη δεκαετία του 1940, λαμπρές σελίδες στον αγώνα της πατρίδας μας για εθνική ανεξαρτησία και λαϊκή κυριαρχία. Σε αυτήν την ποιητική συλλογή διαβάζουμε:

«Τη δύναμή μας, χρόνια να πουλάμε
σε πλούσι' αφεντικά και να πεινάμε,
ζώου δικαίωμα στη ζωή νάχουμε κι όχι ανθρώπου,
αδέρφια, όποιοι κι αν είμαστε κι' απ' όπου.

[...]

Των χεριών και του μυαλού μας θα μας σώση,

η δύναμη, καθένας μας ας νοιώσει,
θύματα μη γινόμαστε μιας προσμονής ασκόπου,
αδέρφια, όποιοι κι αν είμαστε κι' απ' όπου.».

Δεν αρκεί, όμως, να αντλήσουμε την ποιήσή μας από το παρελθόν. Οφείλουμε, επίσης, να την αντλήσουμε από το παρόν αλλά και, έτσι, από το μέλλον.

2. Τα Βασικά Χαρακτηριστικά της Ελληνικής Οικονομίας

Πολύ συνοπτικά μιλώντας (έχω επιμείνει, όσο πιο αναλυτικά μπορώ, σε άλλες περιστάσεις), η ελληνική οικονομία εμφανίζει τα ακόλουθα πέντε βασικά χαρακτηριστικά:

(i). Οι εθνικές αρχές έχουν στη διάθεσή τους ελάχιστα στο πλήθος εργαλεία οικονομικής πολιτικής, τα οποία είναι, μάλιστα, σε θέση να χρησιμοποιούν μόνο προς μία κατεύθυνση: μείωση κρατικών δαπανών και κοινωνικών μεταβιβαστικών πληρωμών, αύξηση φόρων, μείωση μισθών.

(ii). Δεν υφίσταται τομέας (νοικοκυριά, επιχειρήσεις, δημόσιος, εξωτερικός), ο οποίος δύναται να αναλάβει το ρόλο της «ατμομηχανής» στην τόνωση της ενεργού ζήτησεως και, άρα, στη διαδικασία ανακατεύθυνσης του όλου συστήματος σε τροχιές βιώσιμης, αξιολογής και πολυκλαδικής, ανάπτυξης.

(iii). Οι ακαθάριστες αποταμιεύσεις υπολείπονται όλο και περισσότερο των ακαθάριστων επενδύσεων, ενώ οι εθνικές καθαρές αποταμιεύσεις είναι, κατά κανόνα, αρνητικές (από τη στιγμή εισόδου στην Ευρωζώνη). Ας αναφερθεί μόνο ότι, κατά την περίοδο 2000-2010, ο αθροιστικός καθαρός εξωτερικός δανεισμός της χώρας ανήλθε στο 148% των αθροιστικών καθαρών επενδύσεων αυτής.

(iv). Χρησιμοποιείται το ευρώ, ένα από τα πιο «σκληρά» νομίσματα του διεθνικού συστήματος, παράγοντας ο οποίος συμβάλλει, συστηματικά, στη διάβρωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας.

(v). Έντονος διαφορισμός ανάμεσα στον βιομηχανικό τομέα και στους υπολοίπους τομείς της οικονομίας. Ειδικότερα:

(α). Κάθε αύξηση της ενεργού ζήτησεως για ημεδαπά βιομηχανικά εμπορεύματα οδηγεί σε ασθενή αύξηση του εθνικού προϊόντος και της απασχόλησης εργασίας, και σε ισχυρή αύξηση των εισαγωγών. Αυτό οφείλεται στο ότι η παραγωγή ημεδαπών

βιομηχανικών εμπορευμάτων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό, άμεσα και έμμεσα, από εισαγόμενα εμπορεύματα.

(β). Αντιθέτως, η αύξηση του εθνικού προϊόντος και της απασχόλησης εργασίας, χωρίς σημαντική επιβάρυνση των εισαγωγών, δύναται να πραγματοποιηθεί διά αύξησης της ενεργού ζήτησεως για εμπορεύματα του δημοσίου τομέα, των υπηρεσιών, και του πρωτογενή τομέα.

(γ). Ωστόσο, ο πρωτογενής τομέας χαρακτηρίζεται, επίσης, από ιδιαίτερος χαμηλή παραγωγικότητα, σε σχέση με: τους υπολοίπους τομείς της ελληνικής οικονομίας, τον πρωτογενή τομέα των υπολοίπων οικονομιών της Ευρωζώνης (σε μέσους όρους), και τον πρωτογενή τομέα άλλων οικονομιών του «Νότου», όπως της Ισπανίας.

(δ). Τα πλεονεκτήματα διεθνούς ανταγωνιστικότητας συγκεντρώνονται στις υπηρεσίες και στον πρωτογενή τομέα.

3. Νέα Οικονομική Πολιτική

Συμπεραίνεται, επομένως, ότι απαιτείται εφαρμογή καλώς-διατεταγμένου, συγχρονικά και διαχρονικά, μείγματος οικονομικής πολιτικής, το οποίο θα στοχεύσει, καταρχάς, στην αξιοποίηση της θετικής-δυναμικής πλευράς της ελληνικής οικονομίας προκειμένου να επιτύχει, τελικά, τη διόρθωση της αρνητικής-αδύναμης πλευράς της. Αυτό το μείγμα *Νέας Οικονομικής Πολιτικής* πρέπει να περιλαμβάνει, κατά βάση, τα εξής:

(i). Έξοδο από την ΕΖ-ΕΕ προκειμένου, καταρχάς, να ανακτηθούν όσο δυνατόν περισσότερα εργαλεία οικονομικής πολιτικής.

(ii). Επιβολή σταθεροποιητικών-αναπτυξιακά προωθητικών φραγμών στις διεθνικές κινήσεις χρηματικών κεφαλαίων ούτως ώστε να είναι εφικτή η σταθεροποίηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας του νέου νομίσματος, από τη μία πλευρά, και η χρησιμοποίηση του εργαλείου της νομισματικής πολιτικής, από την άλλη πλευρά.

(iii). Νομισματική υποτίμηση, και κλαδικά στοχευμένη νομισματική χρηματοδότηση αλλά και ανακατανομή δημοσίων δαπανών. Ειδικότερα:

(α). Ο μοχλός της νομισματικής υποτίμησης χρησιμοποιείται για τη μείωση του εξωτερικού ελλείμματος και τη μη επιβάρυνση του δημοσίου ελλείμματος. Δίνει ιδιαίτερη ώθηση στα εμπορεύματα υψηλών εξαγωγικών επιδόσεων όλων των τομέων, ενώ πρέπει να αξιοποιηθεί στο μέγιστο δυνατό βαθμό από το βιομηχανικό τομέα. Όπως υποδεικνύει το σύστημα δεικτών-πολλαπλασιαστών, το οποίο έχω συγκροτήσει

για την ελληνική οικονομία, αυτή η πολιτική-μοχλός οφείλει να αφορά, καταρχάς, στους ακόλουθους κλάδους:

- Προϊόντα δασοκομίας, υλοτομίας.
- Προϊόντα αλιείας και υδατοκαλλιέργειας.
- Βασικά μέταλλα.
- Χονδρικό και λιανικό εμπόριο.
- Πλωτές μεταφορές.
- Παροχή καταλύματος και εστίασης.
- Ταξιδιωτικά πρακτορεία και γραφεία οργανωμένων ταξιδιών
- Προγραμματισμός ηλεκτρονικών υπολογιστών.
- Επιστημονική έρευνα και ανάπτυξη.

(β). Ο μοχλός της νομισματικά χρηματοδοτούμενης δημοσιονομικής πολιτικής χρησιμοποιείται για τη μείωση του δημοσίου ελλείμματος και την ελαχιστοποίηση της επιβάρυνσης του εξωτερικού ελλείμματος. Δίνει ώθηση σε εκείνους τους μη-εξαγωγικούς κλάδους, οι οποίοι δεν είναι ισχυρά εξαρτημένοι από τις εισαγωγές και, ταυτοχρόνως, δημιουργούν ισχυρά πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα παραγωγής και απασχόλησης εργασίας. Το σύστημα δεικτών-πολλαπλασιαστών υποδεικνύει ότι αυτή η πολιτική-μοχλός οφείλει να αφορά, καταρχάς, στους ακόλουθους κλάδους:

- Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού.
- Επιστημονική έρευνα και ανάπτυξη.
- Δημόσια διοίκηση, άμυνα και κοινωνική ασφάλιση.
- Εκπαίδευση.
- Ανθρώπινη υγεία
- Κοινωνική μέριμνα.

(iv). Δομική διατομεακή μεταβολή, η οποία συνίσταται, πρώτον, στην υποκατάσταση εισαγωγών, δεύτερον, στην ανάπτυξη της παραγωγής συνθέτων βιομηχανικών εμπορευμάτων και, τρίτον, στην αύξηση της παραγωγικότητας στον πρωτογενή τομέα. Το σύστημα δεικτών-πολλαπλασιαστών υποδεικνύει ότι οι κλάδοι στους οποίους πρέπει να εφαρμοστεί, κατά πρώτον, βιομηχανική πολιτική είναι οι ακόλουθοι:

- Τρόφιμα, ποτά και προϊόντα καπνού.
- Κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, είδη ένδυσης.
- Χημικές ουσίες και προϊόντα.

- Βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και σκευάσματα.
- Ηλεκτρονικοί υπολογιστές, ηλεκτρονικά και οπτικά προϊόντα.
- Ηλεκτρολογικός εξοπλισμός.
- Μηχανοκίνητα οχήματα.
- Λοιπός εξοπλισμός μεταφορών.
- Έπιπλα.

Εν κατακλείδι, η *Νέα Οικονομική Πολιτική* περιλαμβάνει, κατανάγκην, δύο σκέλη:

(α). Το Μεσοχρόνιο, με χρονικό ορίζοντα τα δύο έτη, του οποίου κεντρικός άξονας είναι η τόνωση της ενεργού ζήτησεως.

(β). Το Μακροχρόνιο, της τάξης των πέντε ετών, του οποίου κεντρικός άξονας είναι η ανασύνθεση και ο συγχρονισμός της παραγωγικοτεχνικής βάσης της ελληνικής οικονομίας.

Ούτε μπορούμε να περάσουμε κατευθείαν στο δεύτερο σκέλος, ούτε μπορούμε να παραμείνουμε στο πρώτο σκέλος. Το πρώτο θα ήταν ουτοπικό, ενώ το δεύτερο δεν θα ήταν μόνο μισή αλλά και επικίνδυνη δουλειά.

4. Λόγοι Παρηγορητικοί: «Αριστεροί, Δεξιοί και Κεντρώοι»

Δεδομένων των ως άνω γνωρισμάτων της ελληνικής οικονομίας και δεδομένης της εφαρμοσθείσας «μνημονιακής πολιτικής», η οποία ήταν, ωστόσο, η μοναδική που μπορούσε να εφαρμοστεί, *όσο* η χώρα παρέμενε στο «Λάκκο των Λεόντων ΕΖ-ΕΕ», η πτώχευση ήταν απολύτως αναμενόμενη.

Εν τούτοις, τα καθήκοντα που επιβάλλονται από αυτό το ακλόνητο και σαφές συμπέρασμα, απονευρώνονται μέσα σε έναν κυκεώνα παρηγορητικών λόγων. Συγκεκριμένα:

(i). Τι ακούμε από τα «Αριστερά»; Ακούμε ότι το ζήτημα είναι «η παγκόσμια κρίση του καπιταλισμού και ο νόμος της πτωτικής τάσης του ποσοστού κέρδους», στον οποίο αυτή η κρίση ανάγεται.

Το πρώτο πρόβλημα αυτής της παραμυθίας είναι ότι δεν υπάρχει παγκόσμια κρίση. Κοιτάξτε τους ρυθμούς μεγέθυνσης της παγκόσμιας οικονομίας, από το 2009 και μετά. Κοιτάξτε εκείνους των βαλκάνιων γειτόνων μας. Κοιτάξτε όποιους ρυθμούς θέλετε. Δεν πρόκειται να βρείτε, πουθενά, την υποτιθέμενη «παγκόσμια κρίση».

Το δεύτερο πρόβλημα αυτής της παραμυθίας είναι ότι ο «νόμος της πτωτικής τάσης του ποσοστού κέρδους» έπαψε να ισχύει από τη δεκαετία του 1910-1920, γεγονός που δεν είναι, φυσικά, συμπτωματικό. Είναι η περίοδος μετάβασης του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής στο μονοπωλιακό και, κατ' επέκταση, ιμπεριαλιστικό στάδιό του, και αφού είχε προηγηθεί, κατά τις δεκαετίες 1870-1910, το «Δεύτερο Κύμα της Βιομηχανικής Επανάστασης», το οποίο ενείχε σημαντικότερες μεταβολές, ποσοτικές και ποιοτικές, στην παραγωγικοτεχνική βάση αυτού του τρόπου παραγωγής. Εν συντομία: χρησιμοποίηση νέων πηγών ενέργειας (ηλεκτρισμός και πετρέλαιο), νέες μέθοδοι κατεργασίας του χάλυβα, κατασκευή ηλεκτρικών μηχανών, μηχανών εσωτερικής καύσης και νέων υλικών (π.χ. ελαστικά και συνθετικό μετάξι), νέα μέσα μεταφοράς και επικοινωνίας, εκτεταμένη εφαρμογή επιστημονικών γνώσεων στη βιομηχανία, η οποία βασίζεται στην ίδρυση ερευνητικών εργαστηρίων από τις επιχειρήσεις και, τέλος, νέες μέθοδοι οργάνωσης και διοίκησης της παραγωγικής διαδικασίας (π.χ. τειλορισμός, φορντισμός).

Αλλά ας παραβλέψουμε, προς στιγμή, όλα τα επιστημονικά δεδομένα, και ας κάνουμε την παραδοχή ότι ο εν λόγω νόμος εξακολουθεί να ισχύει. Τότε ερχόμαστε αντιμέτωποι με ένα υπαρξιακό ερώτημα-αντιστροφή της ιδέας περί «περιούσιου λαού»: Γιατί, άραγε, αυτός ο «νόμος» έπληξε, και μάλιστα με πρωτοφανή σφοδρότητα, για τα παγκόσμια δεδομένα όλων των εποχών, την ελληνική οικονομία; Είναι προφανές ότι αυτό το ερώτημα δεν μπορεί να απαντηθεί.

(ii). Τι ακούμε από τα «Δεξιά»; Ό,τι και να ακούμε, εύκολα διαπιστώνεται ότι ανάγεται τελικά στη – δήθεν – προαιώνια «νοοτροπία του ελληνικού λαού». Αυτή η προσέγγιση καταλήγει, λοιπόν, στο ίδιο, επί της ουσίας, σημείο με την προαναφερθείσα, αλλά το γνώρισμά της είναι ότι εθελουφλεί μπροστά στο εξής: Ως συνέπεια υπαγωγής της ελληνικής οικονομίας στη διαδικασία της ευρωπαϊκής πόλωσης, όχι μόνο δεν επιλύθηκαν χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα αλλά και διαμορφώθηκε μία ημεδαπή παραγωγική δομή, η οποία προσομοιάζει με εκείνη των αρχών της δεκαετίας του 1950, ενώ είναι αδύνατον να αλλάξει, σε αναπτυξιακή κατεύθυνση, εντός αυτής της πόλωσης.

Από αυτήν την άποψη, είναι εξαιρετικά χαρακτηριστικό ότι, σε μία συνέντευξή του, η οποία δημοσιεύθηκε το Σεπτέμβριο του 1953, στην εφημερίδα «Απογευματινή», ο Νίκος Ζαχαριάδης απάντησε στην ερώτηση: «Ποίαν θέσιν παίρνει το ΚΚΕ πάνω στο ζήτημα αν πρέπει να προχωρήσει η χώρα προς την

εκβιομηχάνισιν, ή να στηριχθή κυρίως στην αγροτική οικονομία και τον τουρισμό;», ως εξής:

«Το να στηρίζεται κανείς [...] όπως μας επιβάλλουν οι Αμερικάνοι, κυρίως στην αγροτική οικονομία – κι αυτή καταπληκτικά καθυστερημένη – καθώς και στον ασταθή και τριτεύοντα παράγοντα του τουρισμού σημαίνει να υπογράφει με τα δύο του χέρια την οικονομική καθυστέρηση της χώρας, πράγμα που πολιτικά μεταφράζεται σε αποικιοποίηση και στο χάσιμο της εθνικής ανεξαρτησίας. Εθνική πρόοδος και ανεξαρτησία με οικονομική καθυστέρηση είναι δύο ασυμβίβαστα πράγματα. Η Ελλάδα πρέπει και μπορεί να εκβιομηχανοποιηθεί στο βαθμό που το επιτρέπουν οι πλουτοπαραγωγικές μας δυνατότητες. [...] Τότε θα δούμε ότι η «φτώχεια» της Ελλάδας είναι μύθος, μα και πηγή πλουτισμού για τους λίγους, τους ντόπιους και ξένους εκμεταλλευτές του λαού. [...] Μία δημοκρατική κυβέρνηση συνασπισμού μέσα σε 6 κι όλας μήνες μπορεί, βασικά, να καταπιαστεί αποτελεσματικά και τελεσφόρα με τα [...] σοβαρά προβλήματα του τόπου και να τα λύσει ή ν' αρχίσει να τα λύνει. [...] [Χ]ρειάζεται μία πραγματική ριζική αλλαγή στην εσωτερική και εξωτερική πολιτική της Ελλάδας. Ένα ερώτημα που μπαίνει είναι: Πού θα βρούμε τα μέσα για την εκβιομηχάνισή μας; Βασικά απ' την εσωτερική συσσώρευση. Το γεγονός ότι όσα δάνεια κάναμε απ' το 1822 τάχουμε πληρώσει με το παραπάνω με τα τοκοχρεωλύσια – άλλο ζήτημα ότι χρωστάμε ακόμα άλλα τόσα, πράγμα που δείχνει πόσο μας γδέρνουν – αποδειώνει ότι όσα χρειαζόμαστε θα τα βρούμε κυρίως στον τόπο μας με πρωταρχικό παράγοντα τη δουλειά του λαού μας, που, όταν ασκείται λεύτερα, μπορεί να κάνει θαύματα. Και εδώ ο μύθος για φτώχεια της Ελλάδας καταρρέει. Φτωχούς μας κάνουν αυτοί που μας ληστεύουν, ντόπιοι και ξένοι.».

(iii). Τέλος, τι ακούμε από το «Κέντρο»; Οι τελευταίες βερσιόν είναι εκείνες περί «Ευρώπης των Πολιτών», «Ευρωπαϊκού Πολιτισμού και Ευρωπαϊκών Ιδεωδών», και «Ευρωπαϊκής Άνοιξης» ενάντια στον Εθνικισμό-Φασισμό. Όσες βερσιόν και εάν βρουν, αυτές δεν μπορούν παρά να υπολείπονται εκείνης που ήδη αποσυντέθηκε πλήρως, δηλαδή εκείνης του «ΚΚΕ Εσωτερικού», το οποίο ισχυριζόταν, το 1974, τα εξής:

«Οι Έλληνες εργαζόμενοι, μπορούν, μέσα από τους κόλπους της ΕΟΚ, να συνενώσουν τις προσπάθειές τους μαζί μ' όλους εκείνους που μάχονται για τη δημοκρατική και σοσιαλιστική προοπτική των χωρών της, και να αντιπαλέψουν την

επιβολή των ΗΠΑ και των μονοπωλίων, την αυθαίρετη διαίρεση της Ευρώπης με βάση τα κοινωνικά συστήματα. Το ΚΚΕ (εσ.) βλέπει σ' αυτή την πορεία μια νέα, μεγάλη ιστορική διάσταση. [...] Απαιτείται η ανακατανομή του εθνικού εισοδήματος, ο καθορισμός ενός ικανοποιητικού ελάχιστου ορίου ημερομισθίων, μισθών και συντάξεων σύμφωνα με τα σημερινά δεδομένα, η αυτόματη τιμαριθμική αναπροσαρμογή τους, η βαθμιαία εξίσωσή τους με τις απολαβές των εργαζομένων στις χώρες της ΕΟΚ.» (*Οι Στόχοι του Έθνους*, Απόφαση-Διακήρυξη της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ (ΕΣ.), 1974).

Συντρόφισσες και Σύντροφοι, πόσο απέχει η Κατάνγκα από το Βερολίνο; Όποια και να είναι αυτή η απόσταση, έχει βαφτεί στο αίμα πάνω από μία φορά. Έχει βαφτεί με το αίμα του Ντουάλα Μάνγκα Μπελ, των 30.000 σφαγιασθέντων Αλγερινών του 1945, του Πατρίς Λουμούμπα, του Πιερ Μουλέλε, του Καρλ Λίμπκνεχτ, της Ρόζα Λούξεμπουργκ. Φαντάζονται, άραγε, ότι κανείς δεν θυμάται τι έχει γίνει και δεν αντιλαμβάνεται τι γίνεται, ποιοι και γιατί είναι οι θύτες και ποια και γιατί είναι τα θύματα; Είναι τόσο παλαιά η εποχή του διαμελισμού της Γιουγκοσλαβίας, με τα αργύρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ΗΠΑ (*«Foreign Operations Appropriation Act»*, 1991), για όποια γιουγκοσλαβική δημοκρατία αποσχίζοταν; Είναι δυνατόν να πιστεύουν ότι εκείνοι οι «ταπεινοί άνθρωποι», τους οποίους συναναστρέφονται μόνο κατά τις μέρες των εκλογών, όπου τους κτυπούν με κάποια συγκατάβαση στην πλάτη, δεν γνωρίζουν κατά πού πέφτει η Τρίπολη ή η Δαμασκός;

Στο ορατό μέλλον της «Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης» ενέχονται δύο εναλλακτικές, αλλά ασυμβίβαστες μεταξύ τους, προοπτικές:

Η πρώτη προοπτική είναι, αφενός, η ραγδαία μεταβολή του συσχετισμού ταξικών δυνάμεων σε βάρος των μισθωτών εργαζομένων όλων των χωρών-μελών και, αφετέρου, η αποσάθρωση των χωρών του «Νότου».

Η δεύτερη προοπτική είναι η ανάδυση εθνικού και, εν συνεχεία, διεθνικού προτύπου ανάπτυξης νέου τύπου.

Αν και ο ίδιος πλανήθηκε οικτρά, ο Ezra Pound έλεγε ότι, στη σύγχρονη εποχή, είναι αδύνατον να γράψει κανείς αληθινή ποίηση, εάν δεν κατανοήσει, πρώτα, τη φύση του Χρήματος. Ο λαός εκείνος που πρώτος θα ανοίξει το δρόμο στη δεύτερη προοπτική, θα αλλάξει τη ροή της Ιστορίας. Η ποίηση του σήμερα μπορεί και πρέπει να εκλάβει αυτό το μέλλον ως δεδομένο και να αντλήσει από αυτό.